

10 QUESTIONS

เรื่อง : ณัฐนันท์ เฉลิมพนัส
ภาพ : อนุวัฒน์ เดชธำรงวัฒน์

พุทธธรรม เศรษฐศาสตร์ และ CSR

ພິພັດນັນ ຍອດພຸດຕິກາ

หลายคนเบื่อกำว่า CSR หรือ (Corporate Social Responsibility) เพราะคิดว่ามันเป็นเรื่องของการสร้างภาพเพื่อผลทางธุรกิจ แต่ถ้าคุณทำงานชลุ่อยู่กับคำคำนี้มาตลอดทศวรรษ เหมือนกับ พิพัฒน์ ยอดพฤติการ คุณจะเข้าใจและเปิดใจรับฟังมันมากขึ้น

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ คือผู้อยู่เบื้องหลังกระบวนการทำ CSR ขององค์กรต่างๆ มากมาย เขาก่อตั้งสถาบันไทยพัฒน์ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำ CSR หรืออาจบอกได้ว่าเขาคือผู้ที่ทำให้กิจกรรม CSR เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญกับวงการธุรกิจมากขึ้นในปัจจุบัน

นอกจากนี้เขายังมีความน่าสนใจอีกหลากหลายด้าน จึงทำให้ GM เลือกเขามาเป็นคู่สนทนา 10 ข้อคำถามในครั้งนี้

จากจุดเริ่มต้น เขาคือวิศวกรหนุ่มไฟแรง ที่ศึกษากระบวนการวิทยาศาสตร์เต็มรูปแบบ แต่ต่อมา เขากลับ

หันมาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา จนจบปริญญาเอกจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลังจากนั้นไม่นาน เขาเคยเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของระบบทุนนิยม เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่องค์กรธุรกิจต่างๆ เพื่อสร้างกำไรสูงสุด แต่ในปัจจุบันเขากลับเลือกที่จะให้คำปรึกษาว่าจะทำอย่างไรให้องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงสุด

ในยุคที่องค์กรต่างๆ กำลังแข่งขันกันเพื่อทำกำไรสูงสุด ในยุคที่ระบบทุนนิยมคือทุกสิ่งทุกอย่าง

ในยุคที่วิทยาศาสตร์กำลังจะครองโลก
10 คำถาม และคำตอบต่อไปนี้ คือสิ่งที่เราคิดว่า
คุณควรได้ฟัง

**GM : อะไรคือจุดเปลี่ยนที่ทำให้คุณผันตัวเองจากการ
ทำธุรกิจที่มุ่งหวังกำไรสูงสุด มาเป็นการทำธุรกิจเพื่อสังคม**
แต่ไหนแต่ไรผมเรียกตัวเองว่าเป็น ‘ผลผลิตของทุนนิยม’ ตั้งแต่เด็กก็ถูก
ปลูกฝังว่าต้องเรียนหนังสือดีๆ เรียนเก่งๆ จะได้มีอาชีพดีๆ เงินเดือนสูงๆ
เป้าหมายในช่วงที่จบมัธยมมา ก็มุ่งตรงไปที่วิศว ปรินญาตรีเลือกเรียน
วิศวะไฟฟ้าที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พอปรินญาโทก็มาเรียน MIS ที่จุฬาฯ

คือมีแนวคิดอย่างนี้มาตลอด ว่าอยากได้งานที่ดี มีเงินเดือนเยอะๆ แต่พอชีวิตเรา
ผ่านวิกฤติเศรษฐกิจมา 2-3 ครั้ง เราก็เริ่มเกิดความคิดที่ว่ามันน่าจะมีวิถีทางในการ
ผสานปรัชญากับเรื่องทำมาหากินให้เข้าด้วยกันได้

ซึ่งตอนแรกความรู้สึกของเรามันเดินสวนทางกันอยู่ พอเราเข้ามาในภาค
เอกชน จุดประสงค์ของเรามีเพียงอย่างเดียวคือทำอย่างไรก็ได้ให้กำไรสูงสุด
ซึ่งแน่นอนว่าการที่เราจะมีจิตใจเอื้ออาทร หรือดูแลแบ่งปันให้สังคมมันไม่น่า
จะเกิดขึ้นได้ แต่พอได้เริ่มมาทำงาน CSR ก็รู้ว่าที่ผ่านมาเราเข้าใจผิดมาตลอด
จริงๆ แล้วมันผสมกันได้ ก็เป็นต้นเหตุให้เราเริ่มนึกคิดว่าเราจะออกมาจากความ
เป็นผลผลิตของทุนนิยมได้หรือเปล่า แล้วมองหาแนวทางที่อาจจะเป็นกระแสรอง
หรือกระแสทางเลือกใหม่ ในการทำมาหากินไปด้วย แล้วก็สามารถที่จะรับผิดชอบ

ต่อสังคม ดูแลสังคมไปได้ในตัว ก็เลยเกิดเป็นกลุ่มของคนที่กำลังไทยพัฒนาขึ้นมา ที่พยายามเอาหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจ และให้คำแนะนำกับองค์กรเอกชนต่างๆ ที่มีแนวคิดคล้ายๆ กัน

2 GM : ความหมายของ CSR จริงๆ แล้วคืออะไร

ก่อนอื่นถ้าแปลตรงตัวก็คือความรับผิดชอบต่อสังคม การกระทำอะไรก็ได้ที่เราทำขึ้นมาโดยคิดถึงผลกระทบที่สังคมจะได้รับแล้วต้องออกมาในทางที่ดี เพราะฉะนั้นไม่ว่าใครก็สามารถทำ CSR ได้ ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นองค์กรธุรกิจเสมอไป และทำกับใครก็ได้ เพราะคำว่าสังคมมันกินความหมายที่ค่อนข้างกว้าง แต่คนส่วนใหญ่หรือภาคธุรกิจส่วนใหญ่ที่รู้จัก CSR แบบผิวเผิน เขาก็จะคิดว่าคำว่าสังคมนี้หมายถึงสังคมภายนอกหรือชุมชนเท่านั้น เป็นเหตุที่ทำให้หลายบริษัทมักจะเน้นการทำกิจกรรมเพื่อสังคม อย่างเช่น ไปปลูกป่า สร้างฝาย แจกผ้าห่ม แจกของให้กับชุมชนที่อยู่รอบข้าง แต่จริงๆ แล้วคำว่าสังคมใน CSR นั้นหมายถึงสังคมของ Stakeholders หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในองค์กรหรือในธุรกิจนั้นๆ ถ้าเราย้อนไปดูก็จะเห็นเลยว่าประกอบไปด้วยพนักงาน ลูกค้า คู่ค้า ไล่เรื่อยไปจนถึงชุมชนสังคม เพราะฉะนั้น CSR ที่เป็นจุดกำเนิดที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะสำหรับ SME ที่เริ่มให้ความสนใจกับ CSR ใหม่ๆ ผมก็จะแนะนำว่าไม่ต้องไปหา Stakeholders อื่นไกลที่ไหน ก็คือดูแลพนักงาน ดูแลลูกค้า แล้วก็ดูแลลูกค้าให้ดี ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม อันนั้นก็ถือว่าเป็น CSR เหมือนกัน

3 GM : ภาพรวมของการทำ CSR ในประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้าง

เรากำลังเคลื่อนจากยุค CSR 1.0 ไปยัง CSR ยุค 2.0 ในสมัยก่อนการทำ CSR ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมจำพวกการบริจาคหรืออาสาสมัคร ในลักษณะของการให้หรือการทำ CSR แบบ After Process เพราะ 1. มันมีรูปแบบจับต้องได้ชัดเจน 2. เวลาดำเนินการเราสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในหลายภาคส่วนคือเห็นว่าให้ใคร ที่ไหน อย่างไร ไปอาสาสมัครตรงไหน พื้นที่ไหนได้รับประโยชน์ 3. มันสามารถเอาไปสื่อสารในเชิงของการสร้างภาพลักษณ์ได้ค่อนข้างดี บริษัทขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ที่มีทุนสูงๆ ก็มักจะใช้กิจกรรมเหล่านี้ในการสื่อสาร แต่พอมาในยุค 2.0 มันเริ่มเคลื่อนไปเป็นการทำ CSR ที่เราเรียกว่า In Process มันคือการพยายามรับผิดชอบต่อสังคมโดยการไม่ส่งมอบผลกระทบทางลบให้กับสังคม การทำ CSR แบบนี้สังคมอาจจะเห็นภาพไม่ชัดว่าองค์กรนั้นๆ ได้ทำอะไรไปบ้าง แต่ในแง่ของความยั่งยืนแล้ว การทำ CSR แบบหลังนี้จะให้ประโยชน์ที่ยั่งยืนกับสังคมได้มากกว่า

4 GM : เราจะสามารถแยกได้อย่างไรว่าการทำ CSR เป็นการ

ทำเพื่อสังคมจริงๆ ไม่ใช่การทำ CSR เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้องค์กรเท่านั้น

เมื่อก่อนผมประติษฐ์คำว่า CSR แท้ กับ CSR เทียมขึ้นมา แล้วก็โดนวิพากษ์วิจารณ์เยอะมาก (หัวเราะ) เพราะทำให้องค์กรธุรกิจไม่กล้าออกมาพูดถึงเรื่อง CSR เท่าไหร่ เกณฑ์ตอนนั้นสำหรับผมคือวัดง่ายๆ โดยดูจากตัวเนื้อกิจกรรมว่าทำออกมาแล้วใครได้ประโยชน์มากกว่ากัน ถ้าสังคมได้ประโยชน์มากกว่าก็อาจจะเข้าข่าย CSR แท้ แต่ถ้าองค์กรได้ประโยชน์มากกว่าก็อาจจะเข้าข่าย CSR เทียม หรืออีกกรณีหนึ่ง อย่างเช่น คุณเองประมาณไปทำ CSR ด้วยการซื้อของแจกสัก 1 ล้านบาท แต่คุณเองประมาณในการประชาสัมพันธ์โครงการนี้ 10 ล้านบาท อันนั้นก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าไม่น่าจะเป็น CSR แท้เท่าไร เพราะหวังผลในด้านการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์มากกว่า

5 GM : หลักการทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเชื่อมโยงกับการทำ CSR ได้อย่างไรบ้าง

มีหลายหลักการที่สามารถนำมาใช้ด้วยกันได้ แต่ถ้าให้ยกตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด ผมขอยกเรื่องการทำ CSR แบบ In Process กับ After Process แล้วกันครับ ถ้าเทียบกับหลักพระพุทธศาสนา การทำ CSR แบบ After Process ก็เหมือนการให้ ‘ทาน’ ส่วนการทำ CSR แบบ In Process ก็คือการรักษา ‘ศีล’ แน่นอนว่าตามหลักศาสนาการรักษาศีลย่อมให้อานิสงส์มากกว่าการให้ทาน ในด้านการทำ CSR ก็เช่นเดียวกัน การทำ CSR แบบ In Process ก็ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวมากกว่าการทำ CSR แบบ After Process แต่ที่สุดแล้วในชีวิตประจำวันทุกคนก็ต้องมีทั้ง ‘ศีล’ และ ‘ทาน’ ควบคู่กันไป แต่ถ้าจะให้ดีก็ควรต้องช่วยกันผลักดันให้ยกระดับจาก ‘ทาน’ ไปสู่ ‘ศีล’ มากขึ้น

6 GM : มีอุปสรรคอะไรหรือเปล่าในการศึกษาพระพุทธศาสนาจนจบปริญญาเอก สำหรับคนที่เติบโตมากับการศึกษากระบวนการวิทยาศาสตร์มาตั้งแต่ต้นอย่างคุณ

สำหรับผมเองคิดว่าไม่มีอุปสรรคอะไรนะครับ คือถ้ามองจากมุมมองคนทั่วไปอาจจะคิดว่าวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นสองศาสตร์ที่ไม่สามารถไปด้วยกันได้ อย่างผมเรียนทางด้านวิศวะก็จะเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ล้วนๆ หลายคนก็จะสงสัยว่าทำไมไปอยู่ทางด้านศาสนาได้ แต่ผมอยากบอกว่าจริงๆ แล้วถ้ามองพระพุทธศาสนาในเชิงของศาสตร์ ก็ต้องถือพระพุทธศาสนามีความเป็นวิทยาศาสตร์มากที่สุดทีเดียว แต่อาจจะเป็นวิทยาศาสตร์ที่เน้นการค้นหาคำตอบหรือลบล้างสิ่งที่เป็นเรื่องของนามธรรม เรื่องจิตใจ เป็นการค้นหาจากภายใน แต่ในแง่ของวิศวกรรมหรือวิทยาศาสตร์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็คือ ต้องการหาคำตอบโดยใช้หลักเหตุผล โดยต้องมีหลักฐานที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่จับต้องได้มาอธิบาย ผมมองว่า 2 เรื่องนี้มันมีความ

เกี่ยวข้องคล้ายๆ กัน คือในแง่ของการค้นหาคำตอบให้กับชีวิตอย่างมีเหตุผล เพียงแต่อาจจะแตกต่างกันในแง่การหาคำตอบในเชิงรูปธรรมและนามธรรม ทำให้ผมรู้สึกว่ามันจริงๆ แล้วศาสตร์ทั้งสองมีความคล้ายกันอยู่มาก

7 GM : ค้นพบอะไรบ้างจากการศึกษาพระพุทธศาสนา

ทำให้เราารู้ตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะข้อที่เป็นจุดบกพร่อง เนื่องจากหลักสูตรปริญาเอกทางด้านพระพุทธศาสนา เขามีโปรแกรมที่เราจะต้องไปปฏิบัติธรรมเป็นเวลา 45 วัน อันนี้ก็ทำให้เราได้ฝึกฝนในเรื่องของจิตใจจริงๆ ทำให้เห็นว่าในตัวเราเองก็ยังมีอัตตาอยู่เต็มไปหมด ผมจะมีมอดโต้ประจำใจตั้งแต่สมัยที่เราเข้าไปเรียนก็คือว่า ‘ผมจะไม่พยายามไว้ใจความคิดตัวเอง’ เพราะว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่เรามีความคิด ความคิดมันจะหลอกเรา เพราะว่าฐานความคิดของมนุษย์มันเกิดจากสิ่งที่เราไม่รู้ แล้วเจ็ดด้วยกิเลส มันทำให้ความคิดเราไม่เที่ยงตรง บางทีมันก็จะขับเคลื่อนเราให้ไปทำสิ่งต่างๆ จนกลายเป็นเรื่องเป็นราวไปหมด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพอไม่เชื่อความคิดตัวเองแล้วก็ไม่ได้ทำอะไรนะครับ เพียงแต่การภาวนาจะทำให้เรามีการตรวจสอบตัวเองรอบคอบมากขึ้น ก็เลยทำให้รู้สึกว่าการภาวนาน่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้ค้นพบความจริงของธรรมชาติและการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

8 GM : อะไรคือปัจจัยที่ทำให้คุณคิดว่าหลักการทางพระพุทธศาสนาสามารถให้คำตอบกับชีวิตได้ดีกว่ากระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ผมคิดว่าวิทยาศาสตร์ตะวันตกมันเป็นการพัฒนาที่ยังไม่สุดทาง คืออาจจะตอบโจทย์ในเรื่องของวัตถุได้ดีมาก อาจจะมากกว่าทางฝั่งตะวันออกของเรา แต่ในความเป็นจริง โลกมันไม่สามารถที่จะพัฒนาไปทางวัตถุได้อย่างสุดโต่งเพียงอย่างเดียว มันต้องมีเรื่องของวิทยาศาสตร์ทางจิตใจเข้ามาประกอบ เพราะมันต้องสมดุลซึ่งกันและกัน ซึ่งจุดนี้วิทยาศาสตร์ทางตะวันตกยังไม่ถึง เพราะเขามีกฎเหล็กว่า ถ้าอะไรที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ สิ่งนั้นก็ยังไม่ถือว่าเป็นความจริง แต่ในแง่ของพุทธศาสนาจะพยายามอธิบายเรื่องของวิทยาศาสตร์ที่เป็นทางด้านของจิตใจ ที่เป็นนามธรรม แล้วก็ป็นลบล้างด้วยซึ่งมันก็ช่วยให้เราค้นหาคำตอบของชีวิตที่สมบูรณ์แบบมากขึ้นได้ ผมไม่ได้บอกว่าวิทยาศาสตร์ตะวันตกไม่ดี เพียงแต่ยังพัฒนาไปไม่สุดทาง

9 GM : ย้อนกลับมาที่เรื่องผลผลิตของทุนนิยม การเป็นผลผลิตของทุนนิยมเป็นปัญหาอะไร ทำไมคุณต้องพาตัวออกมาจากระบบนี้

ระบบทุนนิยมอาจจะเคยได้รับการยอมรับอย่างสูงสุด

ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันมันก็ได้ก่อปัญหาบางอย่างขึ้นมาด้วย นั่นคือการที่ทำให้ ‘ทุน’ กลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในระบบ ผลก็คือทุกคนทุกประเทศต่างก็มุ่งหวังที่จะเก็บสะสมทุนเอาไว้กับตัวให้มากที่สุด เพราะคิดว่าเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้สามารถอยู่รอดได้ภายในระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยไม่ได้มองถึงผู้คนรอบข้างมากนัก ทุกคนเอาแต่สร้างเกราะป้องกันให้ตัวเองอยู่รอด คนอื่นจะล้มหรือจะเป็นอย่างไรไม่สนใจ มันเป็นระบบที่ไม่เอื้อให้คนเข้าหากัน ซึ่งสำหรับผม ผมคิดว่าทุกคนควรจะเข้าหากันและร่วมมือกันฝ่าฟันอะไรไปพร้อมๆ กันมากกว่า

10

GM : ถ้าไม่อยู่ในระบบทุนนิยม แล้วเราควรทำตัวอย่างไรภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เราต้องเผชิญอยู่

เปลี่ยนจากการสะสม ‘ทุน’ เป็นสะสม ‘บุญ’ แทนครับ แต่บุญในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการดักบาตร ไหว้พระ สวดมนต์ แต่หมายถึง ‘บุญ’ ที่เกิดจากการที่เราส่งสมความน่าเชื่อถือ ความน่าไว้วางใจ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือคนอื่น ๆ จนเมื่อเราเกิดปัญหาขึ้น คนเหล่านั้นก็พร้อมที่จะกลับมาให้ความช่วยเหลือเราเช่นกัน เพราะในยุคสมัยเช่นนี้เราไม่สามารถอยู่รอดได้ด้วยตัวคนเดียวอีกต่อไปแล้ว

**ผมจะมีมอตโต้
ประจำใจ
ตั้งแต่สมัยที่เรา
เข้าไปเรียนก็คือว่า
‘ผมจะไม่พยายาม
ไขว้ไขว้ความคิดตัวเอง’
เพราะว่า
เมื่อไหร่ก็ตาม
ที่เรามีความคิด
ความคิดมันจะ
หลอกเรา**

